

Karşılaştırmalı Demokrasi Modelleri ve Hükümet Sistemleriyle İlişkisi

Hakemli Makale

Mustafa GÜÇYETMEZ

Arş. Gör., Necmettin Erbakan Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Anayasa Hukuku ABD

İÇİNDEKİLER

Giriş	481
1. Demokrasi Kavramı	481
2. Demokrasi Teorileri	483
2.1. Normatif (İdeal) Demokrasi	483
2.2. Deneysel Demokrasi	484
2.2.1. Çoğulcu Demokrasi	487
2.2.2. Konsensüs Demokrasi	488
2.2.3. Çoğunlukçu (Westminster) Demokrasi	489
3. Demokrasi Modelleri ve Hükümet Sistemleriyle İlişkisi	489
3.1. Westminster Modeli Demokrasi Açısından	489
3.1.1. Yürütme	489
3.1.2. Yasama	490
3.2. Konsensus Demokrasi Açısından	491
3.2.1. Yürütme	491
3.2.2. Yasama	491
Sonuç	493

ÖZET

Demokrasi kavramının temelinde “halkın yönetimi” yer alırken, toplumların gelişmesiyle birlikte bu tanıma bazı ilaveler yapılmış ve günümüze kadar gelmiştir. Öğretide birçok demokrasi tanımı yer alırken toplumlara ve ülkelere göre farklı demokrasi modelleri ve teorileri ortaya konulmuştur. Devletlerin toplum yapıları ve yönetim biçimleri daima onların demokrasilerini şekillendirmiştir. Bu sebebe bağlı olarak toplumlar, daima kendileri için en ideal yönetim ve demokrasi modeli arayışı içinde olmuşlardır. Bu çalışmada demokrasi kavramı ve modelleri kıyaslamalı bir şekilde anlatılmaya çalışılmış, bu modellerden Westminster Modeli ve Çoğulcu Model üzerinde durulmuştur. Bu modelleri uygulayan ülkelerin toplum yapıları ve hükümet sistemleri ortaya konularak demokrasi ve hükümet sistemleri bağlantısı analiz edilerek yansıtılmıştır.

Anahtar Kelimeler

Demokrasi kavramı, demokrasi modeli, Westminster, çoğulcu demokrasi, demokrasi ve hükümet sistemleri

ABSTRACT

Comparative Democracy Models And in Relation with Systems of Government

Although “governing by people” takes its place at the bottom of democracy term, while societies develop, it has some additions and comes until today. Meanwhile there are various democracy definitions in the scope of the doctrine, different type of democracy models and theories, depending on societies and states has come out. The community structures and governing systems of states has always formalised their democracies. Therefore communities constantly searched the most ideal government and democracy models for themselves. The work in this paper is presented the democracy term and its models comparatively and among these models, Westminster and pluralist democracies emphasized. Detailing the communities structures and systems of government, the relationship between democracy and government systems analysed.

Keywords

Term of Democracy, model of democracy, Westminster, pluralist democracy, democracy and systems of government

GİRİŞ

Demokrasi kavramı, tarih sahnesine çıktığı günden günümüze kadar sürekli tartışılan kavramların başında gelmiştir. Birden fazla bireyin ortak hareket etmeleri sonucunda karşımıza çıkan demokrasi kavramı sadece devlet yönetiminde değil aynı zamanda bir aile içerisinde veya bir grubun bünyesinde kendini gösterebilmektedir. Bireyler, ülke yönetiminde ve devlet politikasının belirlenmesinde söz sahibi olmayı istemiş ve bunun kendi istekleri doğrultusunda olmasını tercih etmişlerdir. Fakat nüfusun artması ve siyasal sorunların gün geçtikçe karmaşık hale geldiği günümüzde her bireyin arzusuna uygun yönetim, teknik olarak imkansız hale gelmiştir. Bu sebepten dolayı, ideal demokrasi modelinin yanında bununla birlikte tartışılmak üzere ampirik olarak asgari standartlarını belirleyebileceğimiz demokrasi modellerinden bahsedilmesi mümkündür. Bunlar toplumların yapılarına göre değişiklik göstermiş olup temel amaçları her ne kadar ideal demokrasi olmasa da ona olabildiğince yaklaşmak olmuştur. Bugün dahi en ideal yönetim biçimi üzerinde tartışmalar devam etmektedir.

Demokrasi, özü itibarıyla bir yönetimi içinde barındırdığı için ülkenin yönetim biçimiyle başka bir deyişle hükümet sistemleriyle önemli derecede ilgilidir. Bu bağlamda karşımıza hükümet sistemleri ve demokrasi modelleri ilişkisi çıkıyor. Bu çalışmada, demokrasi kavramı ve zamanla ideal demokrasiye yaklaşmak adına ortaya çıkan demokrasi modelleri arasından Konsensüs ve Westminster tipi demokrasi modelleri ayrıntılı bir şekilde ele alınacak olup sonrasında birbirleri ile kıyaslanacaktır. Bu kıyaslama içerisinde bu modellerin şekil verdiği hükümet sistemleri anlatılacaktır.

1. DEMOKRASİ KAVRAMI

Çağımızın en önemli özelliklerinden biri, tartışmasız, demokrasi düşüncesinin yayılması ve geniş bir uygulama alanı bulmasıdır. Bu hal, demokrasi konusunda bir görüş birliği olduğu anlamına da gelmemektedir.¹

Demokrasi kavramını ilk olarak Antik Yunanlılar milattan önce 500 yıllarında Yunan literatürünü kullanarak ortaya atmış ve bu kavram günümüze kadar gelmiştir.²Antik Yunanlılarda Demokrasi, diktatörlük ve tiranlığa karşı halkın kendi kendini yönetebileceği anlayışından ortaya çıkmıştır.³

Demokrasinin sözcük anlamının incelenmesine "etimolojik demokrasi" veya "sözcük demokrasisi" denilmektedir.⁴ Yunan literatüründen gelen demokrasi ifadesi (demokratia) "demos", halkı ifade ederken "kratos" ise hükmetmek, idare etmek anlamına gelmektedir.⁵ Sonu "krasi" ile biten bürokrasi, otokrasi, demokrasi gibi tüm terimler

1 GÖZÜBÜYÜK, Şeref, **Anayasa Hukuku**, 14. Bası, Turhan Kitabevi, Ankara, **2006**, s. 23.

2 DAHL, Robert A., **On Democracy**, First Edition, Yale University Press, New Haven and London, **1998**, s. 9.

3 IŞIK, Mehmet F. "Platon ve Demokrasi Algısı", **Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi**, Yıl: 2, Sayı: 2/2, Haziran **2014**, (s. 329-334)330.

4 FENDOĞLU, Hasan T., **Anayasa Hukuku**, 1. Basım, Yetkin Yayınları, Ankara, **2015**, s. 445.

5 DAHL, **1998**, s. 11.

iktidar ve yönetme anlamındaki “kratos” kelimesinden türetilmiştir.⁶Dolayısıyla demokrasi ifadesi en temel anlamıyla halkın idaresi halkın yönetimi anlamını bize vermektedir. İlk defa Yunanlı tarihçi Herodot tarafından kullanılan demokrasi ifadesi⁷halkın yönetiminden ziyade Abraham Lincoln’ün ünlü demokrasi tanımında belirttiği şekilde halkın halk tarafından halk için yönetimi⁸ olarak yaygınlık kazanmıştır. Başka bir deyişle, ideal demokrasi halktan gelen bir hükümet, halk tarafından uygulanan bir hükümet ve bunu halk için yapan bir hükümettir.⁹ Buradaki yönetim kavramı temel siyasal kararları almak ve uygulamak anlamına gelmektedir.¹⁰ Churchill ise demokrasiyi: “*en iyi idare şekli değil, ama kötü tarafları en az olan idare şekli*” olarak kabul etmiştir.¹¹

Buradaki “demos” kelimesi eski Yunan’da genellikle rütbesi ve makamı olmayan sıradan halkı ifade etmektedir. Kelimenin orijinaline bakıldığı zaman “demos” tüm sıradan insanlar için değil daha çok yoksul veya çoğunluk anlamında kullanılmıştır. Bu sebepten dolayı demokrasinin fakirlerin yönetimi şeklinde küçümsenerek kullanıldığı da olmuştur.¹² Fakat burada “demos” çoğunluk değil azınlık ve çoğunluğun hepsi demektir. Avrupa’da 15. asırdan beri “demos” değil Latince “populus” sözcüğü kullanılmaktadır, çünkü Avrupa’da ortaçağın dili Yunanca değil Latince dir.¹³

Bugün yeryüzündeki en ortak ve meşru görülen yönetim şekli demokrasidir. Bu, ülke yönetiminde söz sahibi olmak adına sıradan vatandaşların artan istekleri doğrultusunda ortaya çıkmış bir siyasal sistemdir.¹⁴ Demokrasi; halkı, onun iradesine bağlı olarak hükümdar ve kanun koyucu kılmaktadır.¹⁵ Demokrasi; kavram olarak, daha iyi yönetim arayışında, egemenlik sorunu belirmeden de kullanılabilmekteydi. Buna ilave olarak egemenliğin sahibinin kim olduğu sorusu, demokrasiyi diğer rejimlerden ayıran başlıca ölçüt olmaktadır.¹⁶

Demokrasinin tanımı üzerine birçok tartışma bulunmaktadır. Bu tartışmalardan biri, Lincoln’ün tanımında yer alan “halk yönetimi” ifadesinin ne anlama geldiği üzerindedir. Halk iradesi nasıl ortaya çıkar? Bunun için yurttaşların çoğunluğunun veya tümünün

6 HEYWOOD, Andrew, **Political Ideologies An Introduction**, Third Edition, Palgrave Macmillan Press, New York, **2003**, s. 35.

7 ERDOĞAN, Mustafa, **Anayasa Hukuku**, 7. Basım, Orion Kitabevi, Ankara, **2011**, s. 104.

8 LIJPHART, Arend, **Patterns of Democracy (Government Forms and Performance in Thirty-Six Countries)**, First Edition, Yale University Press, New Haven and London, **1999**, s. 1.

9 BECKER, Paula/ RAVELOSON, Jean-Aimé A., **What Is Democracy?**, First Edition, Antananarivo, **2008**, s. 4.

10 ERDOĞAN, **2011**, s. 104.

11 IŞIK, **2014**, s. 330.

12 HEYWOOD, **2003**, s. 35.

13 FENDOĞLU, **2015**, s. 446.

14 LANSFORD, Tom, **Political Systems of The World Democracy**, Cavendish Square Publishing, London, **2007**, s. 9.

15 ACHEN, Christopher H./ BARTELS, Larry M., **Democracy For Realists**, Princeton University Press, USA, **2016**, s. 1.

16 KABOĞLU, İbrahim, **Anayasa Hukuku Dersleri (Genel Esaslar)**, 11. Basım, Legal Yayıncılık, İstanbul, **2016**, s. 179.

iradesinin aynı yönde olması mı aranmalıdır? Sorularına verilen cevaplar farklı demokrasi modellerinin ortaya çıkmasına neden olmuştur.¹⁷

Siyasi biçimiyle demokrasi, değişmeyen bir kavram olmayıp aksine dinamikdir. Bu kapsamda, toplumların gelişme seviyesine bağlı bir biçimde genişleyebilmektedir. Keza, siyasi demokrasinin geniş boyutlara ulaşabilmesi, ancak yirminci yüzyılı bulabilmiştir.¹⁸

Halkın tam anlamıyla özgürlük içerisinde bulunabilmesi için, yönetilenler ve yöneticiler ayırımı yapılmadan, kendi kendini yönetmesi gerekir. Halkın, çoğunluk vasıtasıyla yönetilmesi halinde ise, tam anlamıyla özgürlükten bahsedilemez. Demokrasinin amacına gelindiğinde, halkın tam anlamıyla özgür olmasıdır. Oybirliği ile yönetim olmayacağı için mümkün olduğu kadar ideal demokrasiye ulaşmak, demokrasinin amacı olmaktadır.¹⁹

Günümüzde, demokrasinin birbirine benzer bir çok tarifi üzerinde birleşmekten daha da önemli olanı, demokrasinin ifade ettiği kurumlar ve müesseselerde uzlaşma sağlamak ve bunları hayata geçirmek olmalıdır.²⁰

Modern demokrasiler, birçok taraftan antik demokrasi deneyimlerinden ayrılmışlardır. Örnek olarak, toplumun büyüklüğü yönünden bir ölçek farkı söz konusudur. Devlet, ulus, halk, temsil, özgürlük, çoğulculuk, eşitlik, insan hakları gibi kavramlar, modern demokrasilerde ortaya çıkan yeniliklerdir.²¹

2. DEMOKRASİ TEORİLERİ

2.1. Normatif (İdeal) Demokrasi

Normatif demokrasi teorisi, demokrasiyi sözlük anlamı itibarıyla tanımlar.²² Yani yukarıda ifade edildiği üzere temel demokrasi tanımı olan "halkın yönetimi" normatif demokrasinin özünü oluşturur. Bu, Abraham Lincoln'ın demokrasi tanımı olan, "halkın halk tarafından halk için yönetimi" şeklinde genişletilebilir.

İdeal demokrasi teorisinde halkın bütününün iradesine tam olarak uyan bir yönetim biçimi söz konusudur.²³ Bir ideali yani olması gerekeni yansıtır.²⁴ Bu modelde yönetim tamamen halkın elindedir, yani doğrudan demokrasi söz konusudur. Halk politikanın içinde olup politik sorunların çözümünde veya alınacak kararlarda doğrudan söz sahibidir. Siyasi rüşte ulaşmış tüm vatandaşlar, ülkenin belirli bir noktasında toplanıp yalnızca yasama faaliyetini doğrudan doğruya yerine getirmektedirler. Yürütme faaliyetleri için de kendi aralarından yüksek memurları seçerler. Bu şekilde halk kendine ait olan

17 UYGUN, Oktay, **Kamu Hukuku İncelemeleri**, 2. Basım, On İki Levha Yayınları, İstanbul, **2013**, s. 336.

18 TEZİÇ, Erdoğan, **Anayasa Hukuku**, 19. Basım, Beta Yayınları, İstanbul, **2015**, s. 108.

19 GÖZÜBÜYÜK, Şeref, **Anayasa Hukuku**, 19. Basım, Turhan Yayınları, Ankara, **2013**, s.23.

20 TUNÇ, Hasan/ BİLİR, Faruk/ YAVUZ, Bülent, **Türk Anayasa Hukuku**, 7. Baskı, Adalet Yayıncılık, Ankara, **2015**, s. 69.

21 İBA, Şeref, **Anayasa Hukuku ve Siyasal Kurumlar**, 2. Bası, Turhan Kitabevi, Ankara, **2008**, s. 83.

22 GÖZLER, Kemal, **Anayasa Hukukunun Genel Esasları** 7. Basım, Ekin Basımevi, Bursa, **2015**, s. 258.

23 LIJPHART, Arend, **Çağdaş Demokrasiler (Yirmi Bir Ülkede Çoğunlukçu ve Oydışmacı Yönetim Örüntüleri)**, (çev. E. Özbudun, E. Onulduran), Yetkin Yayınları, Ankara, **1996**, s. 11.

24 GÖZLER, **2015**, s. 259.

egemenlik hakkını, doğrudan doğruya kullanmış olmaktadır.²⁵

Normatif demokrasi teorisi ideal demokrasi modeli olmasına rağmen pratikte gerçekleşmesi güç bir idealdir. Az nüfusa sahip ve coğrafi olarak küçük ülkelerde uygulanabilme ihtimali olan normatif demokrasi²⁶, çok nüfuslu ve modern hayatta özellikle teknik alanda ve hızlı hareket etmenin gerekli olduğu yürütmeye ilişkin konularda halkın doğrudan yönetimi önemli ölçüde güç görünmektedir. Dolayısıyla normatif anlamda demokrasi demokratik düzenlerin ulaşmak istedikleri bir idealden, ütopyadan başka bir şey değildir. Muhakkak bu ideal reddedilemez lakin demokrasinin tanımı bu şekilde ifade edildiği takdirde dünyada demokratik olarak nitelenecek devlet kalmaz.²⁷

Joseph A. Schumpeter bu konuda şu görüşe sahiptir. "Toplumsal işlerin, olayların yönetimi bazen uzmanlık ister bundan dolayı insanlar bazı uzmanlara (yöneticiler, temsilciler) güvenmek zorundadır. Bu demokrasiyi zedelemeyi çünkü burada uzmanların (yöneticiler, temsilciler) yaptıkları sadece insanların iradesini hayata geçirmektir. Tıpkı hastaların iyileşmek için doktora başvurması ve doktorun hastanın iyileşme iradesine uygun olarak hareket etmesi gibi."²⁸

Bu imkansızlıktan dolayı temel olarak ifade edilen demokrasi tanımına, devlet yönetiminin doğrudan vatandaşlar tarafından değil onların seçmiş olduğu temsilciler vasıtasıyla yürütülmesi şeklinde bir ilave yapılabilir.²⁹ İşte burada karşımıza deneysel demokrasi modeli çıkmaktadır. Deneysel demokrasi modeli hiçbir zaman doğrudan demokrasi olamamıştır fakat burada amaç, olabildiğince doğrudan yani olması gereken demokrasiye yaklaşacak modellerin ortaya konulmasıdır.

2.2. Deneysel Demokrasi

Olmaması gerekenden ziyade olana bakan bu modelde, demokratik kabul edilen rejimlerin ortak özellikleri ortaya konulmaya çalışılır.³⁰ Buradan amaçlanan tam bir demokrasi olmayıp, nispeten çokça vatandaşın isteklerini uzun bir zaman boyunca karşılayacak bir yönetim tarzının uygulanmasıdır.³¹ Bu noktada Robert A. Dahl'ın "poliarşi (polyarchy)" kavramı ortaya çıkmıştır. Yunan literatürüne ait olan poliarşi sözcüğü birçok ve yönetmek anlamlarına gelmekte olup çoğunluğun yönetimi şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Buradaki poliarşi kavramı; monarşi, oligarşi, aristokrasi gibi tek kişi veya bir grubun yönetiminden ayırt etmek için kullanılmıştır.³²

25 ÖZER, Attila, **Anayasa Hukuku**, 7. Basım, Gazi Yayınları, Ankara, **2016**, s. 88.

26 WOOLF, Alex, **Systems of Government Democracy**, World Almanac Library Edition, Dubai, **2015**, s. 5.

27 GÖZLER, **2015**, s. 259.

28 SCHUMPETER, Joseph A., **Capitalism, Socialism and Democracy**, Stockholm University, London and New York, **2003**, s. 250.

29 LIJPHARD, **1996**, s. 11.

30 GÖZLER, **2015**, s. 259.

31 LIJPHARD, **1996**, s. 11.

32 DAHL, **2014**, s. 90.

Batiya özgü olmayan poliarsşi kavramı,³³ gerçek dünyadaki demokrasileri anlatan poliarsşi, emir-kumanda merkezi çokluğu iktidar dağılımını ifade etmektedir. Poliarsşik demokrasi bazen "modern geniş kapsamlı demokratik hükümet" olarak da anılmaktadır.³⁴

Poliarsşik demokrasi, olmazsa olmaz şu altı demokratik özelliği içermektedir.³⁵ Yani kısaca bir siyasal rejimin demokratik olarak kabul edilebilmesi için bu altı özelliği bünyesinde barındırması gerekir.³⁶ Bunlar:

1. Seçilmiş temsilciler: Hükümetin devlet üzerindeki politik kararlarında kontrol yetkisini, yani karar alma yetkisini anayasal olarak vatandaşlardan almalıdır. Bu şekilde ülkeyi yönetme salahiyetine sahip olan temsilciler, demokratik nitelik kazanabilmektedirler.³⁷ Burada üzerinde durulması gereken nokta ise, seçimle iş başına gelen temsilcilerin, makamların devlet üzerinde yönetme noktasında etkin bir pozisyonu olmasıdır. Eğer yönetici de olsa bir etkinliği yoksa seçimle iş başına gelmemiş olsa bile demokratik değil diyemeyiz. Buna örnek olarak Birleşik Krallık gösterilebilir, burada Kral veya Kraliçe seçimle iş başına gelmese bile biz Birleşik Krallığa antidemokratik diyemeyiz çünkü Krallık makamı, etkin bir siyasal makam değildir.³⁸

2. Özgür, adil ve sık tekrarlanan seçimler: Seçilmiş makamlar belli aralıklarla ve adil bir biçimde yapılan seçimlerle belirlenmeli ki zorlama söz konusu olmasın.³⁹ Yöneticiler her ne kadar seçimle belirlenmiş olsa da eğer seçimler belirli aralıklarla yenilenmezse rejim demokratiklik niteliğini yitirecektir. Zira demokrasi seçimle geldiği gibi seçimle gitmeyi gerektirir.⁴⁰ Ömür boyu iktidarda kalan yöneticilerin bulunduğu ülkeler antidemokratik olarak nitelendirilecektir. Seçimlerin adil ve özgür olması da burada fevkalade önemlidir. Bunun için ise seçimlerin genel oy, eşit oy, gizli oy ve açık sayım ilkelelerine uygun olarak gerçekleştirilmesi gerekir.⁴¹

Fransız ihtilâli ve onu izleyen dönemde kişi egemenliği yani monarşi yıkılarak yerine teoride millet egemenliği gelmesine rağmen genel oy uzun bir süre kabul edilmemiştir.⁴² Türk Anayasa Mahkemesi de demokratik devleti "*...egemenliğin bir kişi, zümre veya sınıf tarafından, belli sınıflar yararına kullanılmadığı serbest ve genel seçimin iktidara gelmede ve iktidardan ayrılmada tek yol olarak kabul edildiği ve iktidarın bütün millet yararına kullanıldığı idare biçimidir*" olarak ifade etmiştir.⁴³ Burada seçimlerin yargı or-

33 FENDOĞLU, 2015, s. 448.

34 DAHL, 2014, s. 90.

35 Ibid., s.85.

36 GÖZLER, 2015, s. 259

37 DAHL, 2014, s. 85.

38 GÖZLER, 2015, s. 259.

39 DAHL, 2014, s. 85.

40 GÖZLER, 2015, s.260.

41 Ibid.,Türkiye'de ilk olarak 1950 genel seçimlerinde gizli oy, açık tasnif yöntemi uygulanmıştır.

42 ÖZBUDUN, Ergun, **Türk Anayasa Hukuku**, 14. Basım, Yetkin Yayınları, Ankara, 2013, s. 88.

43 Anayasa Mahkemesi demokrasi tanımı, 1965/40 sayılı karar, karar tarihi: 26.09.1965. (<http://www.anayasa.gov.tr/icsayfalar/kararlar/kbb.html>), (26.12.2016).

ganlarının denetiminde yapılması ilkesini de unutmamak gerekir. Zira seçimlerin denetiminin siyasi organlara bırakılması seçimlerin dürüstlüğü noktasında sakıncalı sonuçlar ortaya çıkarabilmektedir.⁴⁴

3. İfade hürriyetinin herkese tanınmış olması: Vatandaşların politik konularda özgürce, bir yaptırıma tabi olmaksızın düşüncelerini ifade edebilmeleri gerekmektedir. Bu hürriyet; yöneticileri, hükümeti, rejimi, sosyo-ekonomik düzeni ve hakim olan ideolojiyi eleştirmeyi de içerir.⁴⁵ Burada ifade hürriyetinin kapsamına; düşünce hürriyeti, basın hürriyeti, söz hürriyeti, toplantı ve gösteri yürüyüşü yapma hürriyeti gibi temel haklar da girmektedir. ⁴⁶ Kişi, görüşlerini serbest olarak ifade etme hakkına sahip olmalı ve devlet bu alana idari ve adli olarak özen göstermelidir.⁴⁷

Kişilerin eleştiri yapma ve muhalefet etme özgürlükleri olmadığı takdirde belirli aralıklarla seçimlerin yapılmasının bir anlamı kalmayacaktır. Yönetenlere yönelik muhalefet düşünce, ifade, toplantı, gösteri ve basın özgürlükleri münasebetiyle seçimlerde siyasi partilerin yarışması açısından gereklidir. Bu bakımdan kamu oyunun aydınlatılması anlamına gelen bu özgürlükler olmaksızın gerçek bir seçimden bahsedilemez.⁴⁸

4. Alternatif bilgi kaynaklarına erişim imkânı: Vatandaşların alternatif ve bağımsız bilgi kaynaklarını diğer vatandaşlardan, uzmanlardan, gazetelerden, kitaplardan ve diğer kaynaklardan edinebilmeleri gerekir. Önemli olan bu kaynakların, hükümetin veya diğer bir politik grubun kontrolünde olmaması ve bunların vatandaşları etkileyecek şekilde topluma arz edilmemesidir. Ayrıca bu kaynakların hukuk aracılığıyla da korunması lazımdır.⁴⁹

5. Dernek bağımsızlığı: Demokratik politik kurumların etkili bir şekilde işletilmesi dahil olmak üzere bazı hakları edinmek için vatandaşlara bağımsız dernek, organizasyon ve siyasi parti kurma hakkının verilmiş olması gerekmektedir.⁵⁰ Demokraside kurucu öge olan halk hiçbir zaman tamamen türdeş olmamış, bir şekilde farklılık göstermiştir. Eğer ki demokratik siyaset, halkı temsil edecekse, o takdirde bu siyaset toplumsal yapının çeşitliliğini de göstermelidir. "*Siyasetin çoğulculuğu*" farklı görüşleri olan grupların serbestçe örgütlenmelerini ve iktidar yarışına katılmalarını ifade eder. Bunun bir gereği olarak da çok partili sistem olmazsa olmazdır.⁵¹ Seçim serbestliğiyle bağlantılı olan bu ilkede vatandaşlara alternatif siyasi partiler arasından bir seçim yapma imkânı verilmektedir. Çağdaş demokratik devletlerde bu alternatifler şarttır. Günümüzde partilere dayanmayan bir demokratik devlet yoktur. Partisiz rejimlere ancak bazı geleneksel ve

44 ATAR, Yavuz, **Türk Anayasa Hukuku**, 10. Baskı, Mimoza Yayınları, Konya, **2015**, s. 73.

45 DAHL, **2014**, s. 86.

46 GÖZLER, **2015**, s. 260.

47 FENDOĞLU, **2015**, s. 290.

48 GÖZLER, **2015**, s. 260.

49 DAHL, **2014**, s. 86.

50 Ibid.

51 ERDOĞAN, **2011**, s. 123.

az gelişmiş toplumlarda rastlanmaktadır.⁵² Siyasi partilerin ortaya çıkmasında temsili rejim ve oy hakkının yaygınlaşması önemli bir etken olmuştur. Siyasi partiler ilk olarak ABD’de sonra İngiltere’de ortaya çıkmışlardır.⁵³ Siyasi parti kavramı ise İkinci Dünya Savaşı sonrası anayasalara girebilmiştir.⁵⁴ Türkiye’de siyasi partiler başlangıçta dernek statüsündeydiler. Hukuki olarak diğerlerinden farklı bir konuma erişmek için parti grubu olarak ortaya çıkmışlardır.⁵⁵ Türkiye’de çok partili hayata geçişin ilk örneklerini Cumhuriyet’ten önce Osmanlı döneminde II. Meşruiyetle görmekteyiz.⁵⁶ Buna karşılık, Cumhuriyet’ten itibaren 1946 yılına kadar çok partili siyasi hayatta bir kesinti dönemi yaşanmıştır.

6. Kapsayıcı vatandaşlık: Ülkede devamlı ikamet etmeyen hiçbir ergin kişi ve o ülkenin hukukuna tabi olanlar, diğerlerine tanınmış olan haklardan dışlanmamalıdır.⁵⁷ Bu bağlamda seçme, seçilme, siyasi parti kurma, siyasi partiye üye olma gibi demokrasiyle doğrudan ilgili haklardan kanuni sınırlar içinde tüm vatandaşların eşit bir şekilde yararlanması gerekir.

Dünyada bu altı şartı İkinci Dünya Savaşından günümüze kesintisiz sağlayan sadece yirmi bir ülke vardır.⁵⁸

2.2.1. Çoğulcu Demokrasi

Çoğulcu demokrasiye ilk dikkat çeken Alexis De Tocqueville⁵⁹, ister eşit ve demokratik bir toplumdan isterse bir diktatörden gelsin özgürlüğü tahdit eden her harekete karşı olmuştur. Bu sebepten dolayı demokratik bir çoğunluğun özgürlüğü engelleyecek davranışları da demokrasiyi engelleyecek belki de yoldan çıkaracaktır. Buradan hareketle, iktidar, demokratik yollarla yönetme erkini yedinde bulundursa bile onun gücünü tahdit edecek mekanizmaların muhakkak varlığı gerekmektedir.⁶⁰ Yönetim bazen demokrasi kisvesi altında çoğunluk diktatörlüğüne dönüşebilir. Bu olasılık büyük azınlık grupları tarafından tespit edilmiş ve bu tehlikeye dikkat çekmek için çoğulcu demokrasi anlayışı ortaya atılmıştır.⁶¹ Çoğulcu demokrasiyi gerçekleştirmenin başlıca araçları “insan hakları” ve “hukuk devleti” ilkelерidir.⁶²

52 ÖZBUDUN, 2013, s. 92.

53 FENDOĞLU, 2015, s. 594.

54 Ibid., s. 596.

55 ERDOĞAN, 2011, s. 125.

56 AKINCI, Abdulvahap/ USTA, Sefa” Türkiye’de Çok Partili Hayata Geçişte Etkili Olan İç Faktörlerin Analizi”, **KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi**, Yıl: 2015, Sayı:17, Cilt:4, (s.1-52) 1.

57 DAHL, 2014, s. 86.

58 GÖZLER, 2015, s. 261.

59 FENDOĞLU, 2015, s. 463.

60 KALFA, Ceren/ ATAAY, Faruk “Tocqueville’in Demokrasi Teorisine Katkıları Üzerine”, **Sosyal Bilimler Dergisi**, Yıl: 2014, Cilt: 7, Sayı: 1, (s. 29-53) 36.

61 YAVUZ, Bülent “Çoğulcu Demokrasi Anlayışı ve İnsan Hakları”, **Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Yıl: 2009, Cilt: 13, Sayı: 1-2, (s. 283-302) 283.

62 ATAR, 2015, s. 65.

Buna karşılık çoğulcu demokrasi anlayışı toplumun çoğunluk tarafından yönetilmesini reddetmez. Fakat çoğunluğun yönetimi ile azınlıkta kalanlar arasında bir dengenin kurulması gerektiğini vurgular. Çoğunluğun yönetme erki sınırsız değil bilakis azınlığın temel hakları ile sınırlıdır.⁶³ Çoğulcu demokrasi siyasal iktidarın çeşitli merkezler arasında paylaştırılmasını ve dengelenmesini ifade etmektedir.⁶⁴ Ayrıca azınlığın haklarının korunması ve farklı düşüncede olanların düşüncelerini serbestçe ifade edip örgütlenebilmesini de içermektedir.⁶⁵ Günümüzde insan haklarının güvence altında olması ve korunması konusunda bir görüş birliği olduğu söylenebilir.

Kemal Gözler modern anayasalarda azınlığın haklarını koruma noktasında bazı tedbirleri ifade etmiştir: ilk olarak vatandaşların temel hak ve hürriyetlerini korumak için kanunlardan daha zor ve farklı usulde değiştirilen yazılı ve katı bir anayasanın kabul edilmesi ve çoğunluğa sahip olan grup anayasa değişikliği için mevsuf çoğunluğa ihtiyaç duyduğu için azınlığın temel hak ve hürriyetleri üzerinde düzenlemeyi ancak azınlıktan muvafakat alarak yapabilecektir. Bir dizi diğer tedbirler ise, iki meclisli yasama, kanunların anayasal denetim mekanizması ayrıca sivil toplum kuruluşları, basın gibi kuruluşlar da azınlığı çoğunluğun yanında koruyucu faaliyetlerinden ötürü çoğulcu demokrasinin içinde yer alan tedbirlerdendir.⁶⁶

2.2.2. Konsensüs Demokrasi

Öğretide oydaşmacı, uzlaşmacı demokrasi olarak da kullanılan konsensüs demokrasi, geniş katımlı, ülkede yaşayan yurttaşların mümkün olduğunca çoğunun arzularına uygun bir yönetim sistemini ifade eder.⁶⁷ Ünlü ekonomist Sir Arthur Lewis “Bir Ekonomik ve Siyasi Portre” isimli kitabında demokrasiyi; ülkede karar verme imkânına her bireyin ve grubun erişiminin sağlanması gerektiğini, kendisini ilgilendiren konularda bu hakkın bireye doğuştan tanınmış olduğunu ifade etmiştir.⁶⁸ Dolayısıyla yurttaşları ilgilendiren konularda her yurttaşın arzusunun, iradesinin dinlenmesi, onlara karar verilme aşamasında söz hakkı tanınması gerektiği ifade edilmiştir.

Bu modelde iktidar olma şansını kaybeden gruplar iktidardan tamamen dışlanmazlar karar alma sürecine bir takım araçlarla katılmaları sağlanır.⁶⁹

Daha çok, türdeş olmayan yani dini, etnik ve buna benzer nedenlerle aralarında derin bölünmeler olan toplumlarda uygulama alanı bulan bu modelde⁷⁰, partiler birçok alanda birbirlerinden uzaktırlar. Hatta bu mesafe seçmenler arasında daha serttir. Özellikle din, ideoloji, dil, kültür ve etnik yönden ayrı olan toplumlarda azınlığın dışlanıp

63 GÖZLER, 2015, s. 264.

64 ÖZBUDUN, 2013, s. 35.

65 FENDOĞLU, 2015, s. 463.

66 GÖZLER, 2015, s. 265.

67 Ibid.

68 LEWIS, S. Arthur, *An Economic and Political Portrait*, University of the West Indies, Jamaica, 1991, s. 51.

69 GÖZLER, 2015, s. 269.

70 FENDOĞLU, 2015, s. 463.

çoğunluğun görüşü, iradesi esas alınırsa bu antidemokratik olmak dışında bazı hallerde tehlike arz edecektir. Çünkü iktidara erişimleri devamlı engellenen azınlıklar daha sonra kendilerini dışlanmış hissedecek ve iktidar grubuna karşı koymaya başlayacaklardır.⁷¹ Konsensüs demokrasiyi en iyi uygulayan ülkelerden İsviçre ve Belçika öne çıkmaktadır.

2.2.3. Çoğunlukçu (Westminster) Demokrasi

Londra'da yasama meclisi olan ve Lordlar Kamarası ile Avam Kamarasının toplantı yeri olarak kullanılan Westminster Sarayından⁷² ismini alan bu modelde nasıl ki başkanlık sistemi denildiğinde Amerika Birleşik Devletleri akla geliyorsa Westminster demokrasi denildiği zaman da Birleşik Krallık akla gelmektedir. İngiltere'de uygulanan Westminster modeli demokrasi Westminster demokrasinin bilinen en iyi örneğidir.⁷³

Özü itibarıyla çoğunluğun hâkimiyetini esas alan bu modelde demokrasinin temelinde yatan "halkın yönetimi" tanımındaki "halk" ifadesi anlatılmaktadır. Demokrasi, temsilciler aracılığıyla halkın arzularına uygun bir yönetimi esas alırken halk arasında çıkacak uyuşmazlıklarda kimin iradesinin esas alınacağı sorusuna "halkın çoğunluğu" kısmen cevabı olmaktadır.⁷⁴

Ece Göztepe'ye göre, İkinci Dünya Savaşından sonra ABD'nin öncülüğünde rekabetçi demokrasi modeli denilen çoğunlukçu demokrasi literatüre egemen olmaya başladı. Siyasal rekabet bu model içerisinde önemli bir yer edindi. Buna bağlı olarak partiler iktidar için rekabet ederler ve seçim sonunda iktidar el değiştirir. Bu ifadesinde Avusturyalı siyaset bilimcisi ve iktisatçı Joseph Alois Schumpeter'in "Kapitalizm, Sosyalizm ve Demokrasi" isimli eserindeki tanımı kullanmış ve yazarın bu tanıma en uygun örneğin İngiltere'deki Westminster tipi demokrasi modeli olduğunu ifade ettiğini belirtmiştir.⁷⁵ Joseph Alois Schumpeter, mezkur kitabında, "*Demokratik yöntem, bireylerin halkın oyunu alabilmek için rekabetçi bir mücadele vererek iktidara geldikleri, siyasal kararları alabilmek için kabul edilmiş kurumsal anlaşmadır*"⁷⁶ tanımını yapmıştır.

3. DEMOKRASİ MODELLERİ VE HÜKÜMET SİSTEMLERİYLE İLİŞKİSİ

Her iki modelin yasama ve yürütme güçleriyle olan ilişkisi bakımından ele alındığı zaman;

3.1. Westminster Modeli Demokrasi Açısından

3.1.1. Yürütme

Yürütme gücü bakımından Westminster tipi demokrasi modelinde yürütme gücü tek

71 LIJPHART, 2008, s. 32-33.

72 Westminster Sarayı, (https://en.wikipedia.org/wiki/Palace_of_Westminster), (3.1.2017)

73 LIJPHART, 2008, s. 9.

74 LIJPHART, 1996, s. 13.

75 GÖZTEPE, Ece "Çoğunlukçu Demokrasi Anlayışına Karşı Çoğulcu Demokrasi Modelleri: Normatif Düzenleme Olanakları ve Bunun Sınırlılığı Üzerine Bazı Düşünceler", **Kamu Hukukçuları Platformu Çoğulcu Demokrasi Çoğunlukçu Demokrasi İkilemi ve İnsan Hakları Toplantısı (5-6 Haziran 2010)**, Türkiye Barolar Birliği Yayınları, Ankara, 2010, (s. 130-169), 142.

76 SCHUMPETER, 2003, s. 269.

elde toplanmış olup yürütme erkinde yani kabinede koalisyonlar çok nadirdir. Kabine genellikle mecliste çoğunluğu elinde bulunduran partinin üyelerinden oluşmaktadır. Partilerin oy oranında büyük uçurumlar yoktur birbirine yakın oyları bulunan partilerden diğerlerine göre daha fazla oyu bulunan parti çoğunluk partisi olarak kabul edilir ve yürütme erkini tek başına elinde bulundurur.⁷⁷

Hem parlamenter sistemde hem de başkanlık sisteminde kuvvetler ayrılığı yer almaktadır. Parlamenter sistemde bu ayrılık yumuşak haldeyken, başkanlık sisteminde serttir. Parlamenter sistemin anavatanı olan İngiltere'de⁷⁸ yani Westminster demokraside kabine(yürütme erki), meclisin(yasama erki) güvenine bağlı olarak çalışır. Bunun nedeni yürütmenin membaı yasamadır; yani yasama, yürütmeyi doğurduğu için doğal olarak etkileyebilmektedir. Fakat her ne kadar İngiltere'de kabine, meclisin güvenine bağlı olsa da, pratikte durum farklıdır. Kabine çoğunluk partisinin liderlerinden meydana geldiği için doğal olarak meclisin desteğine sahip olup istediği yasayı hayata geçirebilmektedir. Böylelikle parlamenter sistemin doğasında var olan erkler ayrılığı pratik olarak burada yürütme erkinde birleşmiştir.⁷⁹ Westminster tipi demokrasinin ihraç edilip uygulandığı bir diğer ülke olan Yeni Zelanda'da parlamenter sistem yer almakta fakat gücün burada da hükümette birleştiği görülmektedir.⁸⁰

Westminster tipi demokraside merkezi yönetime eğilim vardır. Her ne kadar İngiltere için federal veya federal benzeri bir devlet olduğu iddia edilse de bölgesel yönetimlerin güçlerini merkezi yönetimden aldıkları ve üniter yapılarını korudukları açıktır.⁸¹ Mahalli yönetimlerin bir takım önemli işlevleri olsa da bu yönetimler merkezi yönetimin birer parçasıdır ve onlardan bağımsız değildir.⁸² Yeni Zelanda, öncesinde özel güce sahip özerk yetki ve işlevlerle donatılmış altı vilayet oluşturmuştu fakat daha sonra bunlar ilga edilmiş artık tek, merkeziyetçi bir yönetim sistemi benimsemiştir.⁸³

3.1.2. Yasama

Burada asimetrik iki meclis bulunmaktadır. İngiltere örneğinden yola çıkarak, halkın oylarıyla seçilmiş Avam Kamarasına karşılık, veraset yoluyla oluşan Lordlar Kamarası vardır. Fakat yasama gücü burada neredeyse tamamen Avam Kamarasına aittir.⁸⁴

Parti sistemi noktasında iki partili siyasal düzen öngörülmektedir. Bu sistemde iki büyük politik parti hükümete egemen olmuştur. Bunlardan biri yasamada çoğunluğu

77 LIJPHART, 1996, s. 13.

78 EFE, Haydar/ KEMAHLI, Funda/ KOTAN, Muhammed Lütfi "Türkiye'nin Parlamenter Sistem Deneyiminin Önemi", **KAÜ İİBF Dergisi**, Yıl: 2015, Cilt: 6, Sayı: 11, (s.149-176), 151.

79 LIJPHART, 1996, s. 15.

80 Ibid.

81 FENDOĞLU, 2015, s. 626.

82 LIJPHART, 1996, s. 16

83 Ibid.

84 Ibid., s. 15

elinde bulundururken diğeri, azınlık ve muhalefet rolünü üstlenir.⁸⁵ İki partili siyasal sistemi başlıca Amerika ve İngiltere uygulamaktadır. İngiltere’de Muhafazakar Parti ve İşçi Partisi olmak üzere iki partinin egemenliği vardır. Amerika’da ise Demokratlar ve Cumhuriyetçilerden oluşan iki partili siyasal sistem bulunmaktadır.

3.2.KONSENSUS DEMOKRASİ AÇISINDAN

3.2.1. Yürütme

Konsensüs model demokrasiye sahip olan ülkelerin toplum yapısına bakıldığı zaman, birbirlerinden bazı sebeplerden dolayı ayrılmış, daha az türdeş olan bir yapı görülmektedir. Dolayısıyla farklı düşüncelere sahip birçok grup ortaya çıkmıştır. Bu grupların, düşüncelerin yönetimden dışlanmaması için konsensüs demokrasi, önemli partilerin devlet içindeki yürütme erkini büyük koalisyonlar şeklinde paylaştırılmasını öngörmektedir.⁸⁶ Bu modelde yürütmede koalisyonlar sıkça görülmektedir.

İsviçre’deki bu kuvvetler ayrılığı daha çok sert kuvvetler ayrılığının olduğu Amerika’daki başkanlık sistemine benzer.⁸⁷ Çoğunluğun hakimiyetini sınırlamayı amaç edinen konsensüs demokrasinin etkisini, birbirini tahdit eden iki gücün, organın varlığıyla görmekteyiz.

Konsensüs demokrasi modeli federal ve yerel yönetime biraz daha eğilim göstermektedir. İsviçre’ye bakıldığında toprak esasına bağlı bir federal devlet görmekteyiz. Yürütme erki sadece merkez tarafından değil aynı zamanda yirmi altı kanton tarafından paylaşılmaktadır.⁸⁸ Kantonlarda toplam 2.889 belediye bulunmaktadır.⁸⁹ Meşrutî monarşiyle yönetilen Belçika⁹⁰, daha öncesinde bölgesel bir devlet iken 1993 yılında yapılan anayasa değişikliğiyle birlikte federal devlete dönüşmüş, üç topluluk ve üç bölgeden oluşmaktadır⁹¹. Toplulukların kurulmasının altında Fransızca, Flemenca ve Almanca dillerini konuşan yurttaşların kültürel kimliklerinin korunması yatar. Üç bölgeye ayrılmasındaki temel amaç bazı bölgelerdeki ekonomik özellikleri daha iyi bir şekilde ele alabilmektir. Buna bağlı olarak bölgelerin yetkileri daha çok ekonomik ve ekonomiyle ilgili alanları kapsar.⁹² Belçika toprak esasına dayanmayan federalizmin güzel bir örneğini sergilemektedir.⁹³

3.2.2. Yasama

Bütün demokratik modern yönetimler yasamaya merkezi bir önem vermektedir. Bundan dolayı bazen tek meclisin, toplumun çeşitli kesimlerini yeterli seviyede temsil

85 İki Partili Sistem, (https://en.wikipedia.org/wiki/Two-party_system), (8.1.2017)

86 LIJPHART, 1996, s. 13.

87 Ibid.,s. 27.

88 Ibid., s. 30.

89 İsviçre Konfederasyonu, (<https://tr.wikipedia.org/wiki/İsviçre>), (8.1.2017)

90 FENDOĞLU, 2015, s. 482.

91 Ibid., s. 657.

92 KILIÇ, Serdar, **Belçika’da Devlet Yapısı ve Siyasi Sistem**, <http://www.serdarkilic.be/documents/ho9f8fcn87-Support.pdf?PHPSESSID=18c4d7fcbaf93811b2fd48e20483396>, (erişim tarihi 8.1.2017)

93 LIJPHART, 1996, s. 30

edemeyeceği noktasında endişeler ortaya çıkmaktadır. İkinci bir meclis, toplumun azınlıkta kalan bölümünü temsil edebileceği şekilde düşünceler ortaya konulmuştur.⁹⁴ İki meclisliliğin tercih edilmesindeki sebeplerden ilki, azınlıklara özel bir temsil olanağı sağlamaktır. Eğer belirtilen azınlığın temsili anlamlı olacaksa, iki özel şartın yerine getirilmesi gerekir bunlar; üst meclis alt meclisten farklı usullerle seçilmesi gerektiği ve üst meclisin teorik olarak değil gerçek gücünün bulunması gerektiğidir.⁹⁵ Konsensüs demokraside, dengeli iki meclislilik vardır. İsviçre’de ve Belçika’da birbirine yetki olarak neredeyse eşit iki meclis söz konusu olmakla birlikte ikinci meclis azınlığın temsili için seçilmektedir. Böylelikle yönetim tamamen çoğunluğun iradesine bırakılmayıp azınlığın haklarına da, görüşlerine de yer verilmektedir. ABD parlamentosu da İsviçre ile tamamen aynıdır. Burada da birbiriyile simetrik iki meclis bulunmaktadır. Fakat bu iki meclis formülünü, İsviçre ABD’den almıştır.⁹⁶

Konsensüs demokrasinin uygulandığı ülkelerde toplum daha az türdeş, birbirine zıt birçok görüş, düşünce, ideoloji, dil, din ve etnik grup söz konusudur. Doğal olarak bu grupların her biri ülke yönetiminde ve temsilde söz sahibi olmak için bir partiyle temsil edilmektedir. Bu farklılık partiler arası kutuplaşmayı ortaya çıkarmıştır. Bu kutuplaşma derecesinin göstergesi demokratik sistemin ne kadar ılımlı ya da aşırı olduğuyula ilgilidir.⁹⁷ Kutuplaşma, konsensüs demokrasilerde çok partili düzeni doğurmuştur. Fakat bu partilerden hiçbiri çoğunluk parti konumuna yaklaşmamaktadır. İsviçre’de dört partili bir sistem varken, Belçika’da sekiz partili bir sistem söz konusudur.⁹⁸

Yasama ve yürütme alanındaki karşılaştırmadan bağımsız olarak iki sistemin anayasal yapılarına bakıldığı zaman, İsviçre’de ve Belçika’da yazılı bir anayasa vardır. Bu anayasalar sadece özel çoğunlukla değiştirilebilirler ayrıca İsviçre’de anayasa değişikliği için yapılması gereken referandumda sadece ülke genelindeki seçmenlerin değil aynı zamanda kantonlar içindeki kanton düzeyindeki bir çoğunluğun da bunu onaylaması gerekmektedir. Eğer bu değişikliğe karşı çıkarlarsa buna azınlık vetosu denir. Belçika’da da anayasa ancak iki meclisin üçte iki çoğunluk sağlaması halinde değiştirilebilir.⁹⁹ Westminster tipi demokraside yazılı olmayan anayasanın hâkim olduğu görülmektedir. Dünyada çoğunluk itibarıyla yazılı anayasa hâkim iken İngiltere, Yeni Zelanda, İsrail, Suudi Arabistan gibi ülkelerde yazısız anayasalar varlığını sürdürmektedir.

İngiltere’de uygulanan teamüli anayasada, uygulanacak hüküm bulunamazsa anayasal teamüller devreye girecektir.¹⁰⁰ İngiliz anayasası idari kurumların yapısını ve güçlerini belirleyen tek bir yazılı metin olmaması sebebiyle yazılı olmayan anayasa olarak

94 Çift Meclisliliğin (Bicameralism) ortaya çıkışı, ikinci meclise olan gereksinim. (http://www.constitution-net.org/files/bicameralism_0.pdf), (5.1.2017)

95 LIJPHART, 1996, s. 28.

96 FENDOĞLU, 2015, s. 183.

97 KİRİŞ, Hakan M. "Parti Sisteminde Kutuplaşma ve Türk Parti Sistemi Örneği", **Amme İdaresi Dergisi**, Yıl: 2011, Cilt: 44, Sayı: 4, (s.33-67) 38.

98 LIJPHART, 1996, s. 29.

99 Ibid., s. 31

100 FENDOĞLU, 2015, s. 84.

nitelendirilir.¹⁰¹ Yazılı olmayan bir anayasanın varlığı bir diğer deyimle temel hak ve hürriyetlerin güvence altına alındığı hukuk kurallarının diğer kanunlardan farklı ve zor şekilde değiştirilmediği kuralların varlığı, azınlığın haklarını tehlikeye atmaktadır. Bu durum yasama erkinin önünde bir tahdit olmadığı anlamına gelir. Fakat İngiltere gibi uzun zaman boyunca uygulanarak artık bir teamül haline dönüşen kurallar, azınlığın temel haklarını güvence altına almaktadır. Şöyle ki; İngiltere’de çoğunluğu elinde bulunduran parti karar alacağı zaman teamül gereği azınlık partisine danışır onun görüşlerini alır. Dolayısıyla görünüş itibarıyla azınlığın haklarını tehlikeye sokan bir durumun varlığı görünse bile özünde yazılı anayasaların sağladığı güvenceyi burada teamüller sağlamaktadır.

SONUÇ

Sonuç olarak demokrasi, ülkelerin toplum yapıları ve hükümet sistemleriyle doğrudan bağlantılıdır. Ülkeler kendilerine en uygun modeli, kendi düzenlerine daha uygun hale getirmek için bazı değişiklikler yaparak uygulamaktadırlar. Belirtildiği üzere ideal demokrasi teknik olarak imkânsızdır. Dolayısıyla burada amaç ideal demokrasiye ulaşma noktasında en yakın modeli benimsemektir. Ülkelerin toplum yapıları demokrasilerini şekillendirmiş, bu yapıya aykırı farklı modellerin o toplumla bağdaşmayabileceği söylenebilir. Türdeş olmayan bir topluma çoğunlukçu anlayışın getirilmesi de azınlığı dışlayacak ve demokratik olmayan bir görüntü ortaya çıkacaktır. Temsilde adaletin ağırlığı, yönetimde istikrarın temel şartıdır. Adalet istikrar sağlar. Yalnızca istikrar düşüncesi adalet olmayınca istikrarsızlık yaratır.¹⁰² Fakat ülkelerin istikrarı noktasında sadece demokratiklik belirleyici değildir. Nitekim Westminster tipi demokrasiye uygun toplumun olduğu ülkeye konsensüs demokrasinin uygulandığı düşünülürse yani azınlığın hakları çoğunluğun önüne geçilmiş olması durumunda istikrarsızlık ortaya çıkacak ve hükümetler kurulamayacaktır, kurulsun bile uzun soluklu olmayacaktır.

101 LIJPHART, 1996, s. 16

102 ÜZELTÜRK, Sultan” Türk Anayasa Mahkemesi Kararlarında Seçim Sistemleri”, *Anayasa Yargısı Dergisi*, Yıl: 2006, Sayı:6,(237-278) 241.

KAYNAKÇA

- ACHEN, Christopher H./ BARTELS, Larry M., **Democracy For Realists**, Princeton University Press, USA, 2016.
- AKINCI, Abdulvahap/ USTA, Sefa" Türkiye'de Çok Partili Hayata Geçişte Etkili Olan İç Faktörlerin Analizi", **KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi**, Yıl: **2015**, Sayı: 17, Cilt: 4, (s.1-52).
- Anayasa Mahkemesi demokrasi tanımı, 1965/40 sayılı karar, karar tarihi: 26.09.1965, (<http://www.anayasa.gov.tr/icsayfalar/kararlar/kbb.html>), (26.12.2016).
- ATAR, Yavuz, **Türk Anayasa Hukuku**, 10. Baskı, Mimoza Yayınları, Konya, 2015.
- BECKER, Paula/ RAVELOSON, Jean-Aimé A., **What Is Democracy?**, First Edition, Antananarivo, 2008.
- Çift Meclisliliğin (Bicameralism) ortaya çıkışı, ikinci meclise olan gereksinim. (http://www.constitutionnet.org/files/bicameralism_O.pdf), (5.1.2017).
- DAHL, Robert A., **On Democracy**, First Edition, Yale University Press, New Haven and London, 1998
- EFE, Haydar/ KEMAHLI, Funda/ KOTAN, Muhammed Lütfi "Türkiye'nin Parlamenter Sistem Deneyiminin Önemi", **KAÜ İİBF Dergisi**, Yıl: 2015, Cilt: 6, Sayı: 11, (s.149-176).
- ERDOĞAN, Mustafa, **Anayasa Hukuku**, 7. Basım, Orion Kitabevi, Ankara, 2011.
- FENDOĞLU, Hasan T., **Anayasa Hukuku**, 1.Basım, Yetkin Yayınları, Ankara, 2015.
- GÖZLER, Kemal, **Anayasa Hukukunun Genel Esasları** 7. Basım, Ekin Basımevi, Bursa, 2015.
- GÖZTEPE, Ece "Çoğunlukçu Demokrasi Anlayışına Karşı Çoğulcu Demokrasi Modelleri: Normatif Düzenleme Olanakları ve Bunun Sınırlılığı Üzerine Bazı Düşünceler", **Kamu Hukukçuları Platformu Çoğulcu Demokrasi Çoğunlukçu Demokrasi İkilemi ve İnsan Hakları Toplantısı (5-6 Haziran 2010)**, Türkiye Barolar Birliği Yayınları, Ankara, **2010**, (s. 130-169).
- GÖZÜBÜYÜK, Şeref, **Anayasa Hukuku**, 14. Bası, Turhan Kitabevi, Ankara, 2006.
- HEYWOOD, Andrew, **Political Ideologies an Introduction**, Third Edition, Palgrave Macmillan Press, New York, 2003.
- İŞİK, Mehmet F. "Platon ve Demokrasi Algısı", **Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi**, Yıl: 2, Sayı: 2/2, Haziran **2014**, (s. 329-334).
- İBA, Şeref, **Anayasa Hukuku ve Siyasal Kurumlar**, 2. Bası, Turhan Kitabevi, Ankara, 2008.
- İki Partili Sistem, (https://en.wikipedia.org/wiki/Two-party_system), (8.1.2017).
- İstanbul, GÖZÜBÜYÜK, Şeref, **Anayasa Hukuku**, 19. Basım, Turhan Yayınları, Ankara, 2013.
- İsviçre Konfederasyonu, (<https://tr.wikipedia.org/wiki/İsviçre>), (8.1.2017).
- KABOĞLU, İbrahim, **Anayasa Hukuku Dersleri (Genel Esaslar)**, 11. Basım, Legal Yayıncılık, 2016.
- KALFA, Ceren/ ATAAY, Faruk "Tocqueville'in Demokrasi Teorisine Katkıları Üzerine", **Sosyal Bilimler Dergisi**, Yıl: **2014**, Cilt: 7, Sayı: 1, (s. 29-53).
- KILIÇ, Serdar, **Belçika'da Devlet Yapısı ve Siyasi Sistem**, <http://www.serdarkilic.be/documents/ho9f8fcn87-Support.pdf?PHPSESSID=18c4d7fcbaf938111b2fd48e20483396>, (erişim tarihi 8.1.2017).
- KİRİŞ, Hakan M."Parti Sisteminde Kutuplaşma ve Türk Parti Sistemi Örneği", **Amme İdaresi Dergisi**, Yıl: **2011**, Cilt: 44, Sayı: 4, (s.33-67).
- LANSFORD, Tom, **Political Systems of The World Democracy**, Cavendish Square Publishing, London, 2007.
- LEWIS, S. Arthur, **An Economic and Political Portrait**, University of the West Indies, Jamaica, 1991.
- LIJPHART, Arend, **Çağdaş Demokrasiler (YirmibirÜlkede Çoğunlukçu ve Oydaşmacı Yönetim Örüntüleri)**, (çev. E. Özbudun, E. Onulduran), Yetkin Yayınları, Ankara, 1996.
- LIJPHART, Arend, **Patterns of Democracy (Government Forms andPerformance in Thirty-SixCountries)**, First Edition, Yale University Press, New Haven and London, 1999.
- ÖZBUDUN, Ergun, **Türk Anayasa Hukuku**, 14. Basım, Yetkin Yayınları, Ankara, 2013.

- ÖZER, Attila, **Anayasa Hukuku**, 7. Basım, Gazi Yayınları, Ankara, 2016.
- SCHUMPETER, Joseph A., **Capitalism, Socialism and Democracy**, Stockholm University, London and New York, 2003.
- TEZİÇ, Erdoğan, **Anayasa Hukuku**, 19. Basım, Beta Yayınları, İstanbul, 2015.
- TUNÇ, Hasan/ BİLİR, Faruk/ YAVUZ, Bülent, **Türk Anayasa Hukuku**, 7. Baskı, Adalet Yayıncılık, Ankara, 2015.
- Türkiye Genel Seçimleri (1950), (https://tr.wikipedia.org/wiki/1950_Türkiye_genel_seçimleri), (26.12.2016).
- UYGUN, Oktay, **Kamu Hukuku İncelemeleri**, 2. Basım, On İki Levha Yayınları, İstanbul, 2013.
- ÜZELTÜRK, Sultan" Türk Anayasa Mahkemesi Kararlarında Seçim Sistemleri", **Anayasa Yargısı Dergisi**, Yıl: **2006**, Sayı:6,(237-278)
- Westminster Sarayı, (https://en.wikipedia.org/wiki/Palace_of_Westminster), (3.1.2017).
- WOOLF, Alex, **Systems of Government Democracy**, World Almanac Library Edition, Dubai, 2015.
- YAVUZ, Bülent "Çoğulcu Demokrasi Anlayışı ve İnsan Hakları", **Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Yıl: **2009**, Cilt: 13, Sayı: 1-2, (s. 283-302).

